

АДАПТАЦІЯ У ПОЛЬСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ УКРАЇНСЬКИХ СТУДЕНТІВ, ЯКІ ВИМУШЕНО ЗАЛИШИЛИ УКРАЇНУ У ПЕРІОД ВІЙНИ¹

ADAPTATION OF UKRAINIAN STUDENTS WHO WERE FORCED TO LEAVE UKRAINE DURING THE WAR AT A POLISH UNIVERSITY

Стаття присвячена дослідженню питання адаптації українських студентів, які вимушено залишили Україну у період війни, у польському університеті. Автором був розроблений питальник із 40 запитаннями у Google формі, які стосувались особливостей навчання, перебування та адаптації до кризових станів студентів з України, що навчаються у Польщі у період війни України з рф.

У результаті дослідження отримано більше 50 відповідей українських студентів із Варшавського університету, Академії ім. Яна Длугоша в Ченстохові, Університету ім. Адама Міцкевича у Познані, Поморської Академії в Слупську, Університету ім. Марії Склодовської-Кюрі в Любліні, Академії прикладних наук в Гнезно, Гданської політехніки, Академії Мазовецької в Плоцьку.

У опитуванні взяли участь 20% студентів чоловічої статі, 80% – жіночої. Як показали результати дослідження, до початку повномасштабного вторгнення 68% студентів вже планували навчання у Республіці Польща, вимушеним вибір польського університету став тільки для 9% респондентів.

При виборі університету більшість абітурієнтів керувались доступними умовами вступу та зацікавленістю обраної спеціальності, а також зручним географічним розташуванням. Основна маса студентів відзначили позитивне, доброзичливе ставлення професорсько-викладацького складу та одногрупників, готовність допомогти. У статті також зосереджено увагу на соціально-психологічних проблемах, з якими зіткнулися українські студенти, перебуваючи у Республіці Польща та основних факторах, які вплинули на формування їхньої резильєнтності.

Республіка Польща створила всі необхідні умови для забезпечення прихистку українській молоді, надавши психологічну та фінансову підтримку, а також можливість отримати якісну освіту при лояльних умовах вступу. Позитивне ставлення допомогло українським студентам успішно інтегруватися у суспільство країни перебування та адаптуватися у польському університеті.

Ключові слова: адаптація, навчання, кризові стани, українські студенти, польський університет.

The article is dedicated to exploring the issue of adaptation among Ukrainian students who were forced to leave Ukraine during the period of war and study at Polish universities. The author developed a questionnaire consisting of 40 questions in a Google form, addressing the peculiarities of education, living conditions, and adaptation to crisis states of Ukrainian students studying in Poland during the period of Ukraine-Russia conflict.

As a result of the research, more than 50 responses were obtained from Ukrainian students from the University of Warsaw, Jan Długosz University in Częstochowa, Adam Mickiewicz University in Poznań, Pomeranian Academy in Słupsk, Maria Curie-Skłodowska University in Lublin, Academy of Applied Sciences in Gniezno, Gdańsk University of Technology, and Mazovian Academy in Płock.

20% of male and 80% female students took part in the survey. As the results of the study showed, before the start of full-scale invasion, 68% of students were already planning to study in the Republic of Poland, only 9% of respondents were forced to choose a Polish university.

While choosing a university, the majority of applicants were guided by the available admission conditions and the interest in the chosen specialty, as well as convenient geographic location. The majority of students noted a positive and friendly attitude from the teaching staff and groupmates, and their willingness to help. The article also focuses on the socio-psychological issues faced by Ukrainian students while staying in the Republic of Poland, as well as the main factors that influenced the formation of their resilience.

The Republic of Poland has created all the necessary conditions to provide shelter to Ukrainian youth, providing psychological and financial support, as well as the opportunity to receive a quality education under loyal admission conditions. A positive attitude helped Ukrainian students to successfully integrate into the society of the host country and adapt to the Polish university.

Key words: adaptation, education, crisis states, Ukrainian students, Polish University.

УДК 37.091.212(477)-
044.332:378.4(438):[355.48
(470+571):(477)"2022/..."] (045)
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/62.1.3>

Капелюшна Т.В.,

канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри англійської мови
та методики її навчання
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

Постановка проблеми у загальному вигляді. Після повномасштабного вторгнення рф на територію України 24 лютого 2022 р. мільйони українців вимушені були покинути свою країну задля власної безпеки і безпеки своєї сім'ї. Так, за даними ООН, близько шести мільйонів осіб зареєстровані як біженці по всій Європі. Ще п'ять мільйонів є внутрішньо переміщеними особами [7]. Цифри вражаючі та включають також категорію

студентів, які після початку війни вирішили навчатись за кордоном, зокрема в Польщі, яка створила всі необхідні для цього умови та забезпечила фінансування. Як адаптувались наші студенти у польському університеті і є питанням, яке досліджувалося.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню адаптації українських студентів присвячені наукові роботи значної кількості науковців,

¹ Публікація підготовлена в результаті наукового стажування у Варшавському університеті на факультеті «Artes Liberales» за сприяння Польського національного агентства з питань академічного обміну (NAWA). Щира вдячність за наукове перебування під керівництвом професора, доктора хабілітованого Ієроніма Гралі, який надав ґрунтовні та корисні рекомендації щодо організації та проведення дослідження.

які у своїх працях звертали увагу на окремі аспекти означеного поняття. Зокрема, О. Біляковська досліджувала освітню міграцію та адаптацію українських студентів до навчання у ВНЗ Польщі [2]; К. Березяк, О. Накорчевська, О. Васильєва – психологічні особливості адаптації студентів до навчання в умовах війни [1]; Л. Потапюк – адаптацію особистості в умовах війни [6]; М. Левченко – особливості соціальної адаптації здобувачів вищої освіти до освітнього процесу в умовах воєнного стану [5]; А. Гірник, Г. Гірник – особливості адаптації українських освітніх мігрантів до умов життя за кордоном [4]. Цікавим на нашу думку є також дослідження Т. Боднарчук та О. Курбет про загрози соціогуманітарного розвитку в умовах повномасштабної війни в Україні [3].

Однак недостатньо дослідженими залишаються питання адаптації українських студентів, які вимушено залишили Україну під час війни з РФ у польському університеті. У зв'язку з цим дане питання потребує додаткового розгляду та аналізу.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Не зважаючи на значну кількість досліджень, залишаються нерозкритими питання особливостей навчання у польському університеті (програми за якими навчаються, форми навчання, ставлення професорсько-викладацького складу та однокласників), перебування (умови проживання, позанавчальна діяльність), адаптації до кризових станів (на скільки комфортно почуваються в іншій країні, з якими проблемами зіткнулися тощо) студентів із України в Польщі. Вивчення означених питань дозволить з'ясувати актуальні проблеми українських студентів та зробити висновки.

Мета статті полягає в розкритті особливостей навчання, перебування та адаптації до кризових станів українських студентів, що навчаються у Польщі у період війни України з РФ.

Виклад основного матеріалу. З перших тижнів воєнного вторгнення РФ в Україну європейськими університетами була висловлена величезна підтримка українського студентства. У рамках програм для біженців та тимчасового захисту європейські країни (Німеччина, Польща, Румунія, Угорщина, Чехія тощо) пропонують для українських студентів вигідні умови вступу, навчання, переведення до закладів вищої освіти, різні стипендіальні гранти. Наприклад, 12 березня 2022 р. польська влада ухвалила закон «Про допомогу громадянам України у зв'язку з військовим конфліктом на її території», який встановлює обмеження на вартість навчання для українських студентів у польських вищих навчальних закладах: вона не може перевищувати вартість, яку студенти сплачували за навчання у вищих навчальних закладах України.

Польським національним агентством з питань академічних обмінів (NAWA) було започатковано

програму під назвою «Солідарні з Україною», в межах якої українські студенти та аспіранти отримують право майже річного пільгового навчання в університетах, проведення наукових досліджень, участі у мовних курсах тощо. Програми підтримки та лояльності, які запроваджують європейські уряди, передбачають можливість легального проживання до трьох років, доступ до системи освіти та ринку праці, соціальну та фінансову підтримку. Ці програми розглядаються молоддю як перспективна можливість продовжувати навчання, наукову діяльність, мати прихисток та змінити життя на краще, але разом із тим, існують ризики для України незворотної інтелектуальної міграції [3, с. 100].

Ми вважаємо тему адаптації українських студентів, які вимушено залишили Україну у період війни, у польському університеті, актуальною як для України, так і для Польщі. Українські заклади вищої освіти ще до початку повномасштабного вторгнення країни-агресора на територію України зіткнулися із проблемою відтоку потенційних абітурієнтів до країн Євросоюзу та, зокрема, до Польщі (найбільша кількість). Вступникам подобаються умови вступу, гнучкий процес навчання, комфортні умови перебування, можливість подальшого працевлаштування тощо. Якщо раніше це був свідомий вибір української молоді, то із початком війни багато студентів вимушено виїхали за межі України та обрали навчання в інших країнах, зокрема Польщі. Ми вирішили з'ясувати, чи став вибір польського університету вимушеним через повномасштабне вторгнення, чи був запланованим, як адаптувались українські студенти до польських реалій, з якими викликами зіткнулись, що допомогло їм у подоланні кризових станів тощо.

Дослідники А. Гірник та Г. Гірник розглядають освітню міграцію як «соціопсихологічне поняття, яке описує процес тимчасового переміщення осіб із метою здобуття освіти за межами власного місця походження» та виділяють її характерні риси: короткотерміновість, більш-менш чітко окреслений часовий проміжок перебування, мета переїзду – здобуття освіти за кордоном [4, с. 52]. Вважаємо, що наших респондентів також можна віднести до категорії освітніх мігрантів, але із поправкою на додаткову мету – знайти прихисток в іншій країні, а також невизначеним є часовий проміжок перебування в іншій країні з огляду на війну в Україні.

У результаті проведеного дослідження отримано 53 анонімні відповіді українських студентів у Google формах із Варшавського університету, Академії ім. Яна Длугоша в Ченстохові, Університету ім. Адама Міцкевича у Познані, Поморської Академії в Слупську, Університету ім. Марії Склодовської-Кюрі в Любліні, Академії прикладних наук в Гнезно, Гданської політехніки, Академії Мазовецької в Плоцьку.

і це сприяє якісному сприйняттю інформації студентами та їхній інтеграції у культурний соціум.

Щодо англійської мови, то у цьому питанні думки розділились: одна половина респондентів вважає, що знання англійської мови допомогло їм у спілкуванні та адаптації, тоді як інша половина переконана, що для адаптації у Республіці Польща їм вистачає знання польської мови, а англійську мову вони використовують у ситуаціях, коли не можуть висловитися польською мовою.

Окрім того, 60,4% респондентів зазначили, що продовжують вивчати англійську мову самостійно, 28,3% – відвідують мовні курси та обирають дисципліни, які викладаються англійською мовою. Тобто можна стверджувати про свідомий підхід до вивчення англійської мови та бажання покращити власний рівень, який у більшості за їх оцінкою є високим та середнім (Рис. 4).

Оцініть свій рівень володіння англійською мовою:
53 відповіді

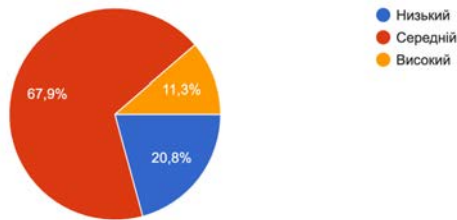

Рис. 4. Рівень володіння англійською мовою

Щодо ставлення до категорії українського студентства, то воно здебільшого є позитивним. Основна маса студентів (близько 80%) відзначили готовність допомогти та позитивне, доброзичливе

ставлення професорсько-викладацького складу / однокласників. Проте, частина українських студентів вказали на закритість у спілкуванні з боку викладачів (5,7%) та однокласників (9,4%), а також на упереджене до них ставлення 13,2% (викладачі), 7,5% (студентство). Молодь має можливість соціалізуватися не тільки з польськими студентами, а й з українськими, які є однокласниками, або навчаються на тому ж факультеті/університеті. Більше 90% студентів підтвердили свої дружні стосунки з іншими українськими студентами свого закладу.

Емоційний стан протягом навчання за шкалою від 1 до 10, де 1 – низький, а 10 – високий рівень у студентів коливається від високого (13,2% – відповідно 10 балів) до низького (7,5% – відповідно 1 бал). Так само і рівень резильєнтності варіюється від 1 бала (1,9%) до 10 балів (20,8%). Це вказує на різний спосіб сприйняття ситуації, яка склалася, та на різні можливості протидіяти кризовим станам (рис. 5).

Серед основних факторів, які вплинули на формування резильєнтності, були виділені наступні: визначення конкретних цілей (18,9%), оточення (17%), розвиток здатності вирішувати проблеми самостійно (15,1%), оптимізм (7,5%), спроба знайти сенс у труднощах (5,7%), доброзичливе ставлення до себе та до своїх здібностей (5,7%), підтримка зв'язку з Батьківщиною (5,7%), вміння відсоювати себе (3,8%) тощо.

Серед найскладніших моментів після переїзду до Республіки Польща були виокремлені: перша сесія, перші тижні/місяці перебування, пошук житла, одночасне навчання у двох університетах, оформлення необхідних документів, мовний бар'єр, не завжди доброзичливе ставлення, розуміння власного безсилля у питанні війни, фінансові проблеми,

Оцініть вашу резильєнтність від 1 до 10, де 1 – низький рівень, а 10 – високий рівень.

Резильєнтність (resilience) – здатність організму чинити опір, адаптуватися, проявляти як гнучкість, так і силу опору до важких життєвих ситуацій, криз (гострого стресу) тощо. Синоніми - стійкість, опірність.

53 відповіді

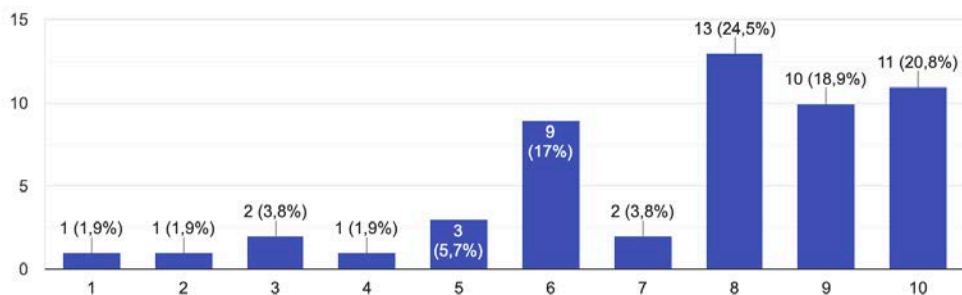

Рис. 5. Рівень резильєнтності

туга за рідними, відсутність інтернет зв'язку із рідними, розуміння власного безсилля у зміні ситуації в Україні, пошук роботи тощо.

Позитивними та щирими виявились відповіді на пропозицію продовжити речення «Республіка Польща для мене – це...»: другий дім, новий дім, тимчасовий дім, білет у Європу, порятунок, новий досвід, нові можливості, друга батьківщина, нова сторінка життя, порятунок, «країна чудових людей і нових можливостей», «країна, яка допомогла мені і допомагає моїй Україні» тощо.

Висновки. Отже, після повномасштабного вторгнення РФ в Україну Республіка Польща створила всі необхідні умови для надання притулку українській молоді, психологічну та фінансову підтримку, можливість отримати якісну освіту при лояльних умовах вступу. Можна стверджувати про позитивне ставлення поляків до освітніх мігрантів, що допомогло українським студентам інтегруватись у суспільство країни перебування. Звичайно, українське студентство зіткнулось із культурно-комунікативними та академічними проблемами, але вони навчались їх вирішувати при підтримці країни-сусіда. Успішна адаптація українських студентів у польському університеті також сприяла підвищенню рівня їхньої резильєнтності.

Після завершення війни українському уряду потрібно буде створити сприятливі умови та забезпечити підтримку молоді, яка отримує освіту європейського рівня. Маємо надію, що урядом будуть розроблені заходи, які допоможуть зупинити процес інтелектуальної міграції та повернуть

молодь в Україну для подальшої її розбудови та модернізації.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Березяк К., Накорчевська О., Васильєва О. Психологічні особливості адаптації студентів до навчання в умовах війни. Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»), 2022. № 10(15). С. 401–411.
2. Біляковська О. Освітня міграція українців до Польщі: соціопсихологічний аспект. Соціально-економічні та етнокультурні наслідки міграції для України: зб. матеріалів наук.-практ. конф. (Київ, 27 вересня 2013 р.). Київ: НІСД, 2013. С. 231–237.
3. Боднарчук Т., Курбет О. Загрози соціогуманітарному розвитку в умовах повномасштабної війни в Україні. *Публічне управління та адміністрування в умовах війни і в поствоєнний період в Україні: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції*, Київ. 2022. С. 99–102.
4. Гірник А., Гірник Г. Особливості адаптації українських освітніх мігрантів до умов життя за кордоном. *Наукові записки НаУКМА. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота*, 2014. С. 51–56.
5. Левченко М. Особливості соціальної адаптації здобувачів вищої освіти до освітнього процесу в умовах воєнного стану. *Актуальні питання гуманітарних наук : міжвузівський зб. наук. праць молодих вчених Дрогобицького держ. пед. ун-ту імені Івана Франка*. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Вип. 52. Том 2. С. 185–192.
6. Потапюк Л. Адаптація особистості в умовах війни. *Інноваційні практики наукової освіти: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції*, Київ. 2022. С. 791–798.
7. Ukraine refugees from Ukraine recorded in Europe. 2023. URL: <https://data2.unhcr.org/en/situations/ukraine> (дата звернення: 17.08.2023).